

Názory učiteľov SOŠ na kontinuálne vzdelávanie, jeho potrebu a prínos pre skvalitňovanie vyučovacieho procesu¹

Helena Harausová

Katedra sociálnych štúdií Fakulty verejnej správy UPJŠ, Košice

Anotácia: *Názory učiteľov SOŠ na kontinuálne vzdelávanie, jeho potrebu a prínos pre skvalitňovanie vyučovacieho procesu. Obsahom tohto článku je opis výsledkov výskumu. Respondentmi boli učitelia odborných predmetov na stredných odborných školách v Prešovskom a Košickom samosprávnom kraji. Výskum bol zameraný na kontinuálne vzdelávanie, jeho potrebu a na jeho prínos pre skvalitňovanie výučby. V prvej časti článku sú prezentované teoretické východiská o profesijnom rozvoji učiteľov, ktorého súčasťou je aj kontinuálne vzdelávanie a sebavzdelávanie.*

PEDAGOGIKA.SK, 2014, ročník 5, č. 3: 219-232

Kľúčové slová: *kontinuálne vzdelávanie, sebavzdelávanie, potreba kontinuálneho vzdelávania.*

VET Teachers' Views on the In-service Training Needs and Contribution to the Instruction. *The content of this article is a description of the research results. The respondents were teachers of vocational subjects at secondary technical schools in the Prešov and Košice region. The research was focused on continuing education, the need for it, and its contribution to the improvement of teaching. The first part of the article presents the theoretical background on the professional development of teachers, which also includes continuing education and self-education.*

PEDAGOGIKA.SK, 2014, Vol. 5 (No. 3: 219-232)

Key words: *continuing education, self-education, the need for continuing education.*

Úvod

Zákon č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov je základným zákonom, ktorý rieši problematiku celoživotného vzdelávania učiteľov v rámci ich profesijného rozvoja. Tento zákon definuje profesijný rozvoj ako proces prehlbovania, zdokonaľovania a rozširovania kvalifikácie a profesijných kompetencií v súlade s najnovšími vedeckými poznatkami, spoločenskými potrebami a požiadavkami na výkon pedagogickej činnosti a na výkon

¹ Tento článok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu VEGA 1/0098/13 Procesné riadenie pri transformácii organizácie verejnej správy z tradičnej na znalostnú organizáciu.

odbornej činnosti. Profesionálny rozvoj sa v kariérom systéme uskutočňuje prostredníctvom: kontinuálneho vzdelávania zameraného na získavanie najnovších informácií a odborných vedomostí, tvorivých aktivít súvisiacich s výkonom pedagogickej alebo odbornej činnosti a sebazvedávaním.

Profesionálny rozvoj učiteľov – teoretické východiská

Výučbové postupy vznikli a vznikajú na základe nových poznatkov a skúseností, preto sa dajú ľahko meniť pomocou priamej intervencie. Nové poznatky a skúsenosti sa nadobúdajú celoživotným vzdelávaním. Od učiteľov sa očakáva, že budú v procese výučby nové poznatky a skúsenosti priamo využívať. Mahoney a Hextall (2001) konštatujú, že vzdelávanie pomôže učiteľom zlepšiť ich praktiky realizované v procese výučby na dosahovanie výkonnostných cieľov. Preto sú potreby profesionálneho rozvoja zaznamenávané a monitorované, aby sa zabezpečila rastúca efektivita výučby. Barber (2000) uvádza, že od učiteľov sa bežne očakáva, že budú zdokonaľovať svoje výučbové postupy, a to aj pod tlakom manažmentu školy a príslušnej legislatívy. Byť spôsobilý odborne vyučovať znamená uplatňovať nadobudnuté zručnosti a znalosti v pedagogickej praxi. Učiteľia majú základné pedagogické zručnosti a znalosti a v rámci profesionálneho rozvoja ich je možné zlepšovať a rozširovať tak, aby vyhovovali aktuálnej situácii v triedach. Často sa stáva, že učiteľia nemajú všeobecné a špecifické pedagogické a odborné zručnosti a znalosti (Brundrett a Silcock, 2002; Wilson, 2000). Ako vysvetľuje Davis (1999), kvalifikovaná výučba je taká, ktorá pomáha žiakom dosiahnuť edukačné ciele. Preto by mali učiteľia zdokonaľovať svoje praktiky, ktoré používajú na vyučovaní a modifikovať ich podľa aktuálnej situácie.

Učiteľia majú tri pomerne odlišné druhy odborných zručností a znalostí: poznanie a rešpektovanie žiakov bez ohľadu na ich sociálne a kultúrne zázemie, pedagogické zručnosti a znalosti a zručnosti a znalosti z predmetov, ktoré vyučujú (Silcock, 2002). Janík (2005) chápe pedagogické znalosti ako jeden z pilierov, ktoré zakladajú profesionálnu kompetenciu učiteľa. Rozširovanie a zdokonaľovanie znalostí učiteľov môže prispievať aj kontinuálne vzdelávanie a sebazvedávanie v rámci ich profesionálneho rozvoja.

Silcock (2002) ďalej uvádza, že profesionálny rozvoj učiteľov nadväzuje na všeobecné a špecifické druhy vedomostí, ktoré boli získané na základe rozvoja ich preferovaných hodnôt. Je potrebné si uvedomiť, že učenie je založené na znalostiach, na preferovaných hodnotách a na spôsoboch učenia, ktoré je možné zlepšovať alebo riadiť.

Kontinuálne vzdelávanie

Získavanie poznatkov a znalostí je celoživotný proces, pomocou ktorého jedinec nadobúda pre neho doposiaľ nové a potrebné vedomosti a znalosti na výkon svojej profesie. Získavanie znalostí učiteľmi sa môže realizovať dvoma základnými formami: vzdelávaním, ktoré ponúkajú jednotlivé vzdelávacie inštitúcie a sebvzdelávaním. Obidva tieto formy zastrešuje pojem kontinuálne vzdelávanie učiteľov. Paragraf 35 zákona 317/2009 definuje kontinuálne vzdelávanie ako súčasť celoživotného vzdelávania a chápe ho ako sústavný proces nadobúdania vedomostí, zručností a spôsobilostí s cieľom udržiavania, obnovovania, zdokonaľovania, rozširovania a dopĺňania profesijných kompetencií pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov potrebných na výkon pedagogickej činnosti a na výkon odbornej činnosti. Kontinuálne vzdelávanie sa dá chápať ako dobrovoľná súčasť celoživotného vzdelávania učiteľov, pretože sa obyčajne realizuje do skončenia aktívnej pedagogickej činnosti učiteľa. Jarvis (in Porubská, 2005, s. 45) uvádza, že vzdelávanie dospelých predpokladá, že dospelý účastník je slobodný, schopný sa rozvíjať a realizovať svoj vlastný potenciál. Knowles (in Matulčík, 2004, s. 102 – 103) je presvedčený, že dospelý jedinec je nezávislou sebariadiacou sa bytosťou, ktorá využíva vo vzdelávaní svoje skúsenosti, je podľa svojich rolí pripravený a vnútorne viac motivovaný sa učiť najmä to, čo je pre neho užitočné a čo uspokojuje jeho potreby. Mal by byť takým partnerom, ktorý sa aktívne podieľa na tvorbe svojho vlastného vzdelávania. Očakáva sa, že takýto jedinec bude aj adekvátne využívať nadobudnuté poznatky a znalosti na výkon svojej profesie a bude ochotný zdieľať svoje znalosti s ostatnými spolupracovníkmi.

Výskum

Správu o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a v školských zariadeniach v Slovenskej republike v školskom roku 2012/2013 vypracovala Štátna školská inšpekcia, ktorá predstavuje orgán štátnej správy, ktorý plní najmä funkciu kontroly štátu nad úrovňou výchovy a vzdelávania. Vo svojej činnosti je nezávislá, riadi sa všeobecne záväznými právnymi predpismi a zákonmi, predovšetkým zákonom č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ktorý určuje jej kompetencie, obsah a rozsah činnosti. Pri výkone školskej inšpekcie sa podľa § 3 vyhlášky č. 137/2005 Z. z. kontroluje okrem iného aj proces výchovy a vzdelávania a jeho výsledky, odbornosť vyučovania a zabezpečovanie ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov. Zistené výsledky kontroly sú zverejňované v správach o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a v školských zariadeniach. Za

závažne nedostatky sú v správe za školský rok 2012/2013 považované: nízke využívanie efektívnych metód výučby a zaraďovanie učiteľov na jednotlivé programy kontinuálneho vzdelávania bez ohľadu na potreby vyučovacieho procesu. Berúc do úvahy tieto zistenia, sme realizovali výskum, aby sme zistili potrebu kontinuálneho vzdelávania a jeho prínos pre vyučovací proces.

Hlavným cieľom výskumu bolo zistiť, či je kontinuálne vzdelávanie potrebné z hľadiska získavania odborných poznatkov a znalostí a či tieto poznatky a znalosti pomáhajú zefektívňovať výchovno-vzdelávací proces na stredných odborných školách. Parciálnymi cieľmi výskumu bolo: zistiť názory učiteľov odborných predmetov na sebvzdelávanie a či poznatky a znalosti získané vzdelávaním im pomôžu zefektívniť výchovno-vzdelávací proces; či vplýva dĺžka pedagogickej praxe na uvedomenie si potreby vzdelávať sa (cieľ bol stanovený na základe nízkeho počtu respondentov, ktorých dĺžka pedagogickej praxe nepresiahla 5 rokov); či dĺžka praxe vplýva na uprednostňovanie sebvzdelávania (cieľ bol stanovený na základe predpokladu, že vekovo starší učители, u ktorých sa predpokladá, že majú bohaté pedagogické skúsenosti, radšej uprednostnia sebvzdelávanie vo svojom odbore); či existujú rodové rozdiely vo vnímaní potrebnosti vzdelávania; či existujú rodové rozdiely v rámci uprednostňovania sebvzdelávania (cieľ bol stanovený na základe nami vedených štatistických údajov pred rokom 2013, kedy 96 % absolventov vzdelávacích programov tvorili ženy). Na stredných odborných školách prevláda vyučovanie tzv. klasickými metódami výučby, ako sú výklad, prednáška a vysvetľovanie (viď Správu Štátnej školskej inšpekcie za školský rok 2012/2013, s. 60). Pod zefektívnením výchovno-vzdelávacieho procesu sa myslí aplikácia zážitkových metód výučby na vyučovacích hodinách, ktoré sa počas vzdelávania v rámci jednotlivých programov kontinuálneho vzdelávania učители učili didakticky a metodicky správne používať na vyučovaní, a tým pomôcť žiakom nadobúdať, resp. zdokonaľovať kľúčové kompetentnosti. Výskumu sa zúčastnilo 197 učiteľov odborných predmetov z Prešovského a Košického kraja, z čoho bolo 142 žien a 55 mužov. Výskumnú vzorku tvorili učители, ktorí sa zúčastnili nami organizovaného vzdelávania, čiže išlo o dostupný výber. Zber údajov sa realizoval dotazníkovou metódou. Dotazník obsahoval výroky, na ktoré mohli respondenti odpovedať v rozsahu Likertovej škály: *úplne súhlasím, súhlasím, nemám vyhranený názor, nesúhlasím, úplne nesúhlasím*: „Kontinuálne vzdelávanie učiteľov je potrebné“; „Uprednostňujem sebvzdelávanie“; „Obsah ponúkaných vzdelávacích programov mi pomôže skvalitniť proces výučby“; „Vzdelávania sa zúčastňujem s cieľom získať nové poznatky.“ V druhej časti výskumu bolo stanovených päť hypotéz na zistenie vzájomných súvislostí medzi dĺžkou praxe a potrebou vzdelávať sa, rodom a potrebou vzdelávať sa, rodom a uprednostňovaním sebvzdelávania, medzi mužmi a ženami

v sebvzdelávaní a medzi obsahom vzdelávania a zefektívnením výučby. Vyhodnotenie sa uskutočnilo pomocou metód popisnej a induktívnej štatistiky. Výskum bol realizovaný od januára 2013 do decembra 2013. Získané údaje boli komparované so zisteniami Štátnej školskej inšpekcie v školskom roku 2012/2013.

Deskripcia údajov o štatistickej vzorke

Štatistické spracovanie údajov a frekvencie výskytu mužov a žien a doby ich praxe sú zdokumentované v tabuľke 1 a 2.

Tabuľka 1: **Štatistické spracovanie údajov o rode**

Rod		Frekvencia	%	Platné %	Kumulované %
Platné	Muži	55	27,9	27,9	27,9
	Ženy	142	72,1	72,1	100,0
	Spolu	197	100,0	100,0	

Zdroj: vlastný

Je všeobecne známe, že prevažnú väčšinu pedagogických zamestnancov tvoria ženy. Aj v rámci nášho výskumu sa prejavila prevaha žien. Z celkového počtu respondentov ženy tvorili dve tretiny. Respondenti boli zaradení do troch skupín na základe počtu rokov pedagogickej praxe. Prvú skupinu tvorili učitelia, ktorí pracujú v školstve od 0 do 5 rokov. Táto skupina bola najmenej početná – tvorilo ju 26 učiteľov. Do druhej skupiny boli zaradení učitelia, u ktorých doba praxe sa pohybovala v rozmedzí 5 až 15 rokov a do ktorej sa zaradilo 77 učiteľov. Najpočetnejšiu skupinu respondentov tvorili učitelia v počte 94, ktorí učia v školstve viac ako 15 rokov. Údaje sú zdokumentované v tabuľke 2.

Tabuľka 2: **Početné zastúpenie učiteľov na základe doby praxe**

	Doba praxe	Početnosť	%	Platné %	Kumulované %
Platné	do 5 rokov	26	13,2	13,2	13,2
	5 až 15 rokov	77	39,1	39,1	52,3
	nad 15 rokov	94	47,7	47,7	100,0
	Spolu	197	100,0	100,0	

Zdroj: vlastný

Výsledky výskumu

Početnosť odpovedí a ich percentuálne vyjadrenie sú zdokumentované v tabuľke 3.

Tabuľka 3: Početnosť odpovedí

Možnosť odpovede	Potrebnosť KV		Sebavzdelávanie		Obsah vzdelávania		Nové poznatky	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Úplne súhlasím	53	26,9	27	13,7	34	17,3	57	28,9
Súhlasím	118	59,9	91	46,2	118	59,9	113	57,4
Neviem sa k tomu vyjadriť	23	11,7	55	27,9	22	11,2	20	10,2
Nesúhlasím	3	1,5	23	11,7	19	9,6	6	3,0
Úplne nesúhlasím	0	0	1	0,5	3	1,5	1	0,5
Spolu	197	100	197	100	196	99,5	197	100,0

Zdroj: vlastný

Tabuľka 4: Deskripcia závislých premenných

	N	Minimum	Maximum	Významnosť	Štand. odchýlka	Šikmosť	Špicatosť			
	Štatistika	Štatistika	Štatistika	Štatistika	Štand. chyba	Štatistika	Štatistika	Štatistika	Štand. chyba	
Potreba KV	197	1,00	4,00	1,8782	,04694	,65883	,459	,173	,549	,345
Sabavzde-lávanie	197	1,00	5,00	2,390	,0629	,88324	,359	,173	,356	,345
Obsah/skvalitnenie	197	1,00	5,00	2,1786	,06322	,88506	1,032	,174	1,047	,346
Nové poznatky	197	1,00	5,00	1,888	,0527	,74074	,942	,173	1,831	,345

Zdroj: vlastný

Na výrok: „Kontinuálne vzdelávanie (KV) učiteľov je potrebné“ – 53 respondentov uviedlo, že *úplne súhlasia* a 118 respondentov, čo je približne 60 %, uviedlo, že *súhlasia*, že kontinuálne vzdelávanie je potrebné. Po spočítaní odpovedí *úplne súhlasím* a *súhlasím* vyšlo, že až 87 % učiteľov odborných predmetov považuje kontinuálne vzdelávanie za potrebné, čo sa javí ako veľmi pozitívne. Ako veľmi pozitívne sa javí aj to, že ani jeden respondent neuviedol, že by *úplne nesúhlasil*. Na základe týchto výsledkov sa dá konštatovať, že viac ako polovica učiteľov odborných predmetov si uvedomuje, že v súčasnej dobe, kedy dochádza k rýchlym inovačným zmenám, je kontinuálne vzdelávanie potrebné, aby mohli nadobúdať nové vedomosti a znalosti a promptne ich aplikovať do obsahu učiva a procesu výučby.

Vychádzajúc zo skutočnosti, že za vzdelávaním sa väčšinou musí cestovať a vzdelávanie sa uskutočňuje v prevažnej miere počas pracovnej doby, čím môže dochádzať k časovému sklzu plánovaného prezentovania obsahu učiva

alebo k jeho neodbornej výučbe, bol sformulovaný výrok: „Uprednostňujem sebavzdelávanie.“ Po spočítaní súhlasných odpovedí vyplýva, že až 60 % respondentov sebavzdelávanie uprednostňuje. Len 28 % učiteľov odborných predmetov na túto problematiku nemá vyhranený názor a približne 13 % respondentov sa vzdeláva radšej prostredníctvom vzdelávacích inštitúcií.

Sú jednotlivé vzdelávacie programy obsahovo vhodné a zamerané na zefektívnenie a skvalitnenie výchovno-vzdelávacieho procesu? Na túto otázku sa hľadala odpoveď pomocou výroku: „Obsah ponúkaných vzdelávacích programov mi pomôže skvalitniť proces výučby.“ Až 77 % učiteľov odborných predmetov si myslí, že obsah vzdelávania prezentovaný v rámci vzdelávacích programov im pomôže skvalitniť proces výučby. Je to pozitívne zistenie a svedčí o tom, že tieto vzdelávacie programy sú adekvátne tak obsahovo, ako aj po metodologickej a pedagogickej stránke. Len traja respondenti s tým *úplne nesúhlasia* a spolu s odpoveďou *nesúhlasím* to činí približne 12 %. Na obsah vzdelávacích programov *nemá vyhranený názor* len 11 % respondentov. Na základe komparácie konštatovania Štátnej školskej inšpekcie, že učitelia málo využívajú efektívne metódy a formy výučby a výsledkov, ktoré sú zverejnené v tabuľke 7, sa dá usudzovať, že učitelia získané vedomosti a znalosti málo uplatňujú vo vyučovacom procese. Na základe odpovedí na výrok: „Vzdelávania sa zúčastňujem s cieľom získať nové poznatky“ – sa dá konštatovať, že je veľmi pozitívne, že až 86 % učiteľov navštevuje vzdelávanie s cieľom získať nové poznatky. Len necelé 4 % respondentov sa vyjadrili, že to *nie je ich cieľom* a asi 10 % na to *nemá vyhranený názor*.

V ďalšej časti výskumu sa stanovili hypotézy, pomocou ktorých sa hľadali odpovede na nastolené problémy v rámci druhej časti hlavného cieľa a parciálnych cieľov.

H1: Existuje štatisticky významný rozdiel medzi dĺžkou praxe a potrebou kontinuálneho vzdelávania.

Na potvrdenie, resp. zamietnutie hypotézy H1 bol použitý Kruskal-Wallisov test.

Tabuľka 5a: **Korelácia medzi dobou praxe a potrebou kontinuálneho vzdelávania**

	Dĺžka praxe	N	Medián
Potreba KV	do 5 rokov	26	110,19
	5 – 15 rokov	77	94,48
	nad 15 rokov	94	99,61
	Spolu	197	

Tabuľka 5b:

	Potreba KV
Chi-kvadrát	1,959
df	2
Asymp. Sig.	,376

Zdroj: vlastný

Priemerné rozdiely medzi jednotlivými skupinami, ktoré predstavujú dĺžku praxe, vykazujú pomerne malé rozdiely: medzi rozpätím do 5 rokov a 5 – 15 rokov je hodnota 15,71; medzi rozpätím 5 – 15 rokov je hodnota 5,13 a medzi rozpätím do 5 rokov a nad 15 rokov je hodnota 10,58. Hodnota $p = 0,376$ je väčšia ako hladina významnosti $\alpha = 0,01$, preto H_1 je zamietnutá, pretože rozdiel medzi jednotlivými skupinami môže byť iba následkom dostupného výberu. Túto skutočnosť by si mali na jednej strane uvedomovať samotní učitelia a vzdelávať sa počas celej svojej pedagogickej činnosti, a na druhej strane vedúci zamestnanci, aby nedochádzalo napr. k uprednostňovaniu služobne mladších kolegov, resp. služobne starších kolegov v umožnení vzdelávať sa, alebo, tak ako je to konštatované v správe Štátnej školskej inšpekcie za školský rok 2012/2013 (s. 58), „že pri zaraďovaní zamestnancov na vzdelávacie podujatia boli neraz uprednostňované ich záujmy bez zohľadňovania predpokladaných prínosov pre vyučovací proces. Analýza vyhotovených ročných plánov kontinuálneho vzdelávania potvrdila, že nie vždy v nich bolo prihliadané na reálne potreby školy v nadväznosti na zabezpečenie odbornosti vyučovania či kariérneho rastu.“ Preto pri zaraďovaní učiteľov na kontinuálne vzdelávanie je potrebné v prvom rade brať do úvahy predpokladaný prínos pre vyučovací proces.

H_2 : Existuje významná závislosť medzi rokmi praxe a uprednostňovaním sebavzdelávania. Aj pri hypotéze H_2 na jej potvrdenie, resp. zamietnutie bol použitý Kruskal-Wallisov test.

Tabuľka 6a: **Korelácia medzi dĺžkou praxe a sebavzdelávaním**

	Dĺžka praxe	N	Medián
Sebavzdelávanie	do 5 rokov	26	100,31
	5 – 15 rokov	77	100,05
	nad 15 rokov	94	97,78
	Spolu	197	

Tabuľka 6b:

	Sebavzdelávanie
Chi-kvadrát	,095
df	2
Asymp. Sig.	,954

Zdroj: vlastný

Hypotéza H2 zamietnutá. Aj v tomto prípade priemerné rozdiely medzi jednotlivými skupinami, ktoré predstavujú dĺžku praxe, vykazujú pomerne malé rozdiely, čo znamená, že dĺžka praxe nemá významný vplyv na uprednostňovanie sebavzdelávania. Ak berieme do úvahy, že sebavzdelávanie si vyžaduje aj obetovanie voľného času, dá sa predpokladať, že učitelia radšej uprednostnia účasť na vzdelávaní, ktoré ponúkajú vzdelávacie inštitúcie v rámci svojho pracovného času. Vychádzajúc z predpokladu, že sebavzdelávanie je spojené s určitou finančnou záťažou (nákup najnovšej odbornej literatúry), možno odporúčať vedeniu škôl, aby zabezpečili nákup vhodnej literatúry a umožnili učiteľom túto literatúru aj študovať.

H3: Existuje významná závislosť medzi rodom a vnímaním potreby kontinuálneho vzdelávania.

Aj pri hypotéze H3 vzhľadom na nerovnomerné rozloženie dát, na potvrdenie, resp. zamietnutie hypotézy H3 bol použitý Studentov t-test.

Tabuľka 7: **Korelácia medzi rodom a potrebnosťou kontinuálneho vzdelávania**

	Rod	N	Priemer	Štandardná odchýlka	Štandardná chyba
Potreba KV	Muži	55	1,9091	,79983	,10785
	Ženy	142	1,8662	,59821	,05020

T-test

		Skúšobný test pre rovnosť rozptylov		t-test pre rovnosť priemerov						
									95% Interval spoľahlivosti rozdielu	
		F	Významné	t	df	p	Priemerný rozdiel	Štand. chyba rozdielu	Dolný	Horný
Potreba KV	Predpokladané odchýlky rovnosti	2,896	,090	,409	195	,683	,04289	,10486	-,16391	,2497
	Nepredpokladané odchýlky rovnosti			,361	78,523	,719	,04289	,11896	-,19391	,2797

Zdroj: vlastný

Hypotéza H3 zamietnutá. Pohlavie respondentov nemá výrazný vplyv na potrebu vzdelávať sa. Ide o pozitívne zistenie, pretože každý učiteľ mužského a ženského rodu, aby mohol efektívne a kvalitne prezentovať svoje vedomosti a znalosti žiakom, má ovládať najnovšie trendy v pedagogike a najnovšie poznatky zo svojho odboru.

H4: Muži viac uprednostňujú sebvzdelávanie ako ženy.

Vzhľadom na nerovnomerné rozloženie dát, na potvrdenie, resp. zamietnutie hypotézy H4 bol použitý Studentov t-test.

Tabuľka 8: **Korelácia medzi rodom a sebvzdelávaním**

	Rod	N	Priemer	Štandardná odchýlka	Štandardná chyba
Sebvzdelávanie	Muži	55	2,2727	,80403	,10842
	Ženy	142	2,4366	,91065	,07642

		Skúšobný test pre rovnosť rozptylov		t-test pre rovnosť priemerov				95% Interval spoľahlivosti rozdielu		
		F	Významné	t	df	p	Priemerný rozdiel	Štand. chyba rozdielu	Dolný	Horný
Seba-vzdelávanie	Predpokladané odchýlky rovnosti	2,690	,103	-1,169	195	-,16389	,04289	,14015	-,44029	,11250
	Nepredpokladané odchýlky rovnosti			-1,236	110,54	-,16389	,04289	,13264	-,42674	,09896

Zdroj: vlastný

Hypotéza H4 zamietnutá. Pohlavie učiteľov nemá u tejto vzorky respondentov štatisticky významný vplyv na sebvzdelávanie, aj keď vypočítaný aritmetický priemer ukazuje, že ženy o niečo viac uprednostňujú sebvzdelávanie ako muži.

H5: Existuje významná závislosť medzi získaním nových poznatkov a následným zefektívnením vyučovacieho procesu.

Vzhľadom na nerovnomerné rozloženie dát, na potvrdenie, resp. zamietnutie hypotézy H4 bol použitý Kendallov gama korelačný koeficient.

Tabuľka 9: **Korelácia dvoch premenných: zefektívnenie výučby/ nové poznatky**

			Nové poznatky	Obsah/kvalita
Kendallove taub.	Nové poznatky	Korelačný koeficient	1,000	,393**
		Významné pri	.	,000
		N	197	196

** Korelácia je signifikantná pri 0.01

Zdroj: vlastný

Hypotéza H5 potvrdená. Kendallov korelačný koeficient dosiahol hodnotu 0,393, pričom výsledky sú signifikantné pri hodnote 0,01 tohto korelačného koeficienta. Znamená to, že medzi týmito dvoma nezávislými premennými – získanie nových poznatkov a ich vplyvom na skvalitnenie vyučovacieho procesu, existuje stredne významná závislosť. Nejde síce o štatisticky významnú závislosť, ale každý poznatok, ktorý aj minimálne dokáže pomôcť pri skvalitnení výučby, má svoj význam. Na webových stránkach Metodicko-pedagogického centra sú zverejnené vzdelávacie programy v rámci kontinuálneho vzdelávania. Z celkového počtu 501 (k 31. 5. 2014) bolo 37 vzdelávacích programov vypracovaných pre cieľovú skupinu učiteľov odborných predmetov. Každý z týchto vzdelávacích programov, okrem najnovších poznatkov z odboru, obsahuje aj opisy realizácie takých zážitkových metód výučby a aktivít, ktoré vedú žiakov k samostatnosti, k riešeniu problémov, k logickému a kritickému mysleniu (napríklad vzdelávací program s názvom Aktivizujúce metódy vo výučbe odborných predmetov, ktorého sa môžu zúčastniť učitelia odborných predmetov, bez ohľadu na svoju odbornosť, pretože obsahuje také zážitkové metódy, ktoré sa dajú aplikovať v každom odbornom predmete). V správe Štátnej školskej inšpekcie za školský rok 2012/2013 sa uvádza, že „napriek tomu, že vedúci zamestnanci podporovali vzdelávanie učiteľov i majstrov odbornej výchovy v oblasti uplatňovania a využitia aktuálnych inovatívnych vyučovacích metód a foriem, na viacerých hospitačných hodinách sa v edukačnom procese vyskytovali závažné nedostatky. Podmienky výchovy a vzdelávania boli na priemernej úrovni.“ Na s. 60 spomínanej správy je uvedené, že učitelia kontrolovaných škôl „Poznávacie schopnosti jednotlivcov rozvíjali takmer výlučne úlohami na zapamätanie, pochopenie, na jednoduchú praktickú aplikáciu. Žiakom najčastejšie poskytovali hotové poznatky, nevytvárali im dostatočne vhodné príležitosti na samostatnú tvorivú prácu. Málo systematicky ich viedli k tomu, aby sa naučili správne identifikovať, analyzovať problémy, navrhovať riešenia.“

Vyvstáva tu otázka, či títo učitelia absolvovali vzdelávanie alebo sebvzdelávanie obsahovo zamerané na problematiku výučby pomocou

aktivizujúcich vyučovacích metód. Ak áno, prečo získané vedomosti a znalosti neaplikujú do praxe? Táto otázka môže byť základom následného výskumu. Ak nie, dá sa im odporúčať, aby sa začali touto problematikou vážne zaoberať a získať potrebné vedomosti, znalosti a zručnosti buď prostredníctvom kontinuálneho vzdelávania, alebo sebvzdelávania.

Na základe výsledkov prieskumu možno konštatovať (aj napriek tomu, že vzorku tvorilo len 197 respondentov), že kontinuálne vzdelávanie má svoje opodstatnenie v ďalšom celoživotnom vzdelávaní učiteľov odborných predmetov. Obsah ponúkaných vzdelávacích programov je podľa učiteľov odborných predmetov adekvátny a pomôže im skvalitniť proces výučby v rámci ich vyučovacích predmetov. Ako ďalšie pozitívum sa javí to, že učitelia sa zúčastňujú vzdelávaní hlavne s cieľom získať nové poznatky a znalosti.

Obmedzenia výskumu

Výskum bol realizovaný len medzi učiteľmi odborných predmetov Prešovského a Košického samosprávneho kraja, ktorí sa zúčastňovali vzdelávania na Metodicko-pedagogickom centre v Prešove, preto sa získané výsledky nedajú zovšeobecniť na celý základný súbor – učiteľov odborných predmetov stredných odborných škôl na Slovensku.

Diskusia

Vzhľadom na výsledky, ktoré zistila Štátna školská inšpekcia v školskom roku 2012/2013, konkrétne, že učitelia málo systematicky viedli žiakov k tomu, aby sa naučili správne identifikovať, analyzovať problémy, navrhovať riešenia a že v mnohých prípadoch ani učitelia samotní nevedeli poskytnúť pri hodnotení žiakom zodpovedajúcu spätnú väzbu, na niektorých sledovaných hodinách im poskytli príležitosti jednoznačne len formálne a neraz v časovej tiesni, sa dá usudzovať, že výsledky absolvovaného vzdelávania a sebvzdelávania nie sú v požadovanej miere aplikované do vyučovacieho procesu.

Majerová (2011) uvádza, že učitelia sú si vedomí nutnosti a potreby ďalej sa vzdelávať. Aj výsledky prezentovaného výskumu túto skutočnosť potvrdzujú. Len 11,70 % oslovených učiteľov uviedlo, že na potrebu vzdelávať sa nemajú vyhraný názor a len 0,5 % učiteľov si myslí, že kontinuálne vzdelávanie nepotrebujú. Tá istá autorka píše, že učitelia na vzdelávaciu ponuku pozerajú ako na niečo, čo im prináša iba isté bodové vymedzenie (v súčasnosti na Slovensku za každé absolvované vzdelávanie učitelia získavajú kredity, ktoré im môžu priniesť vyššie finančné ohodnotenie ich pracovného výkonu). Výsledky výskumu túto skutočnosť nepotvrdzujú. Až 86,30 % učiteľov uviedlo, že sa vzdeláva s cieľom získať nové poznatky.

V súčasnosti sa medzi odbornou pedagogickou verejnosťou rozbieha diskusia o učiacej sa škole. Kosová (2007) chápe učiacu sa školu ako školu, v ktorej učitelia konkrétne diskutujú o vyučovacej praxi, spoločne plánujú, overujú a hodnotia vyučovací proces, spoločne realizujú akčný výskum a pod. Preto je žiaduce, aby obsah ponúkaných vzdelávacích programov reflektoval aj túto skutočnosť a umožnil tak učiteľom získavať adekvátne vedomosti a znalosti prostredníctvom ich transferu, ktoré sú potrebné na prechod od tradičnej školy na učiacu sa školu.

Silcock (2002) konštatuje, že učitelia musia pracovať na zdokonaľovaní svojich zručností a znalostí, aby dokázali zabezpečiť úspech výučby. Manažment školy by mal preto učiteľom umožňovať rozvíjať profesionálne zručnosti a znalosti, aby učitelia mohli kvalifikovane a zodpovedne plniť svoje úlohy. Učitelia by zároveň mali riadiť slobodne svoje vlastné aktivity v rámci profesijného rozvoja.

Kasáčová (2004) vo svojom článku okrem iného uvádza, že aktivity, v ktorých vzdelávanie prebieha, dávajú príležitosť konfrontovať názory a vymieňať si skúsenosti, ktoré inak ostávajú zavreté za dverami triedy. Na jednej strane to vyžaduje aj zmeny v ochote „otvoriť sa“ ostatným, no na druhej strane aj možnosť prezentovať to, v čom sa domnieva, že je dobrý. Obsah tohto konštatovania jednoznačne poukazuje na dôležitosť vzdelávania učiteľov z hľadiska transferu znalosti.

Záver

Celoživotné vzdelávanie sa presadzuje vo všetkých sférach hospodárskeho a verejného sektora. Zabezpečuje nielen prehlbovanie už nadobudnutých vedomostí a zručností, ale aj získavanie nových, potrebných na zdokonaľovanie a skvalitňovanie pracovných výkonov. Kontinuálne vzdelávanie učiteľov a odborných zamestnancov je súčasťou celoživotného vzdelávania, ktoré sa realizuje v priebehu ich aktívnej pedagogickej činnosti a má pomáhať skvalitňovať výchovno-vzdelávací proces na jednotlivých typoch škôl a školských zariadení.

LITERATÚRA

- BARBER, M. 2000. *High expectations and standards for all - no matter what*. Times Educational Supplement. 7 July 2000.
- BRUNDRETT, M., SILCOCK, P. J. 2002. *Achieving Competence Success and Excellence in Teaching*. London, Routledge Falmer.
- DAVIS, A. 1999. *Prescribing Teaching Methods*. Journal of the Philosophy of Education, 33,3, pp. 387 – 401.
- De JESUS, S. N. 1996. *Perspektívy ďalšieho vzdelávania učiteľov v západnej Európe*. In Pedagogické rozhlady, roč. 5, c. 2, s. 16 – 19, 1995/96.

- JANÍK, T. 2005. *Znalost jako klíčová kategorie učitelského vzdělávání*. Brno : Paido, 171 s. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 80-7315-080-8.
- KASÁČOVÁ, B. 2004. *Zmeny učiteľskej profesie a kontinuálne vzdelávanie učiteľov*. Sborník prací FF Brněnské univerzity STUDIA MINORA FACULTATIS PHILOSOPHICAE UNIVERSITATIS BRUNENSIS U 9, 2004.
- KOSOVÁ, B. 2007. *Andragogický pohľad na vzdelávanie a učenia sa učiteľov*. ORBIS SCHOLAE, 2007, roč.. 1, c. 3, s. 5 – 12, ISSN 1802-4637.
- MAHONEY, P., HEXTALL, I. 2001. *Performing and Conforming in Gleeson*. D. and Husband, C. (Eds.) The Performing School- London, Routledge-Falmer.
- MAJEROVÁ, T. 2011. *Potrebujú učítelia poradenstvo v ďalšom vzdelávaní*. [citované 15. apríla 2014] Dostupné z: <www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Vendel1/subor/23.pdf>
- MATULCÍK, J. 2004. *Teórie výchovy a vzdelávania dospelých v zahraničí*. Bratislava : GerlachPrint, 2004.
- PORUBSKÁ, G., DURDIÁK, L. 2005. *Manažment vzdelávania dospelých*. Nitra : SlovDidac, 2005.
- SILCOCK, P. 2002. *Can we manage teacher performance?* Education 3-13: International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education, 30:3, 23-27, DOI: 10.1080/03004270285200311.
- WILSON, J. 2000. *Key Issues in Education and Teaching*. London Cassell.
- Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a v školských zariadeniach v Slovenskej republike v školskom roku 2012/2013. Štátna školská inšpekcia. [citované 14. apríla 2014] Dostupné z: http://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/sprava12_13.pdf.
- Zákon č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Vyhľadávka Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 137/2005 Z. z. o školskej inšpekcii.

Helena Harausová dlhodobo pôsobila ako učiteľka kontinuálneho vzdelávania pre odborné predmety v Metodicko-pedagogickom centre v Prešove. Jednotlivé vzdelávania boli zamerané na metodiku a didaktiku výučby odborných predmetov. V súčasnosti pôsobí ako odborná asistentka na Fakulte verejnej správy Univerzity Pavla Jozefa Šafárika a externe v Metodicko-pedagogickom centre. V rámci svojej aktuálnej výskumnej činnosti sa zameriava na manažment znalostí a pracovnú spokojnosť zamestnancov organizácií verejnej správy, konkrétne učiteľov odborných predmetov na stredných odborných školách.

Ing. Helena Harausová, PhD.
Katedra sociálnych štúdií Fakulty verejnej správy UPJŠ
Popradská 66, Košice
E-mail: helena.harausova@upjs.sk